

Zbigniew Strus

Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego - Izba Cywilna

Palestra 41/9-10(477-478), 172-175

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zbigniew Strus

■ Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego – Izba Cywilna

I. Prawo cywilne materialne

1. Uchwała Składu Siedmiu Sędziów SN z 16 lipca 1997 r., sygn. III CZP 22/97 rozstrzyga zagadnienie odpowiedzialności banku – nabywcy przedsiębiorstwa innego upadłego banku. Na pytanie Rzecznika Praw Obywatelskich czy Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu, przysługuje roszczenie o zwrot pieniędzy z tytułu wypłat środków gwarantowanych, dokonanych za pośrednictwem syndyka deponentom upadłego banku, wobec banku, który w trybie przepisów prawa bankowego nabędzie upadły bank, czy też roszczenie takie przysługuje Funduszowi tylko wobec masy upadłości, Sąd Najwyższy podjął uchwałę:

„Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu nie przysługuje wobec nabywcy przedsiębiorstwa upadłego banku roszczenie o zwrot sum, wypłaconych przez syndyka ze środków Funduszu deponentom upadłego banku z tytułu gwarantowania środków pieniężnych”.

Nie sposób przecenić znaczenia tej uchwały. Jurysprudencyjne, polega na wyjaśnieniu wzajemnych relacji między unormowaniami prawa upadłościowego, zwalniającego w art. 113 § 2 nabywcę przedsiębiorstwa od odpowiedzialności za długi upadłego i prawa bankowego określającego w art. 113 ust. 4 przedmiotowo odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa upadłego banku oraz unormowaniem art. 35 ustawy z 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (Dz.U. z 1995 r., Nr 4, poz. 18) stanowiącym o przejściu na Fundusz z mocy prawa wierzytelności przysługujących deponentom w stosunku do masy upadłości. W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy wyjaśnia istotne założenia systemu powszechnego i obowiązkowego gwarantowania środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych.

Nie mniej ważne jest jednak jej znaczenie ekonomiczne. Sąd Najwyższy traktuje Bankowy Fundusz Gwarancyjny jako element systemu rapartycyjnego, rozkładającego straty upadłego na bardzo szeroki krąg, w istocie na klientelę wszystkich banków. Łagodzi to skutki upadłości i zapobiega powstaniu efektu „domina”, w którym upadający bank pociąga za sobą dalsze.

2. Ustawa z 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych obejmowała także nabycie na podstawie nieformalnych umów, w których zamiarem stron było przeniesienie własności nieruchomości rolnych w zamian za dożywocie. W takich wypadkach (art. 8) 4 listopada 1971 r. nabywca stawał się właścicielem, a na rzecz żyjącego dożywotnika powstawało z mocy ustawy prawo dożywocia. Dożywocie wynikające z umowy może być w wyjątkowych wypadkach rozwiązane przez sąd (art. 913 § 2 k.c.). Orzecznictwo przyjęło, że w razie takiego rozwiązania powrót własności następuje na mocy prawomocnego wyroku (por. orz. z 28 maja 1973 r., III CRN 118/73, OSNCP 1974, z. 5, poz. 93). Wątpliwość Sądu Wojewódzkiego, czy skutek ten obejmuje także rozwiązanie dożywocia powstałego z mocy wymienionego art. 8 Sąd Najwyższy rozwiązał pozytywnie, stwierdzając w uchwale z 4 lipca 1997 r., III CZP 31/97, że **„rozwiązanie stosunku dożywocia powstałego z mocy prawa na podstawie art. 8 ustawy z 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych (Dz.U. Nr 27, poz. 250) powoduje przejście prawa własności nieruchomości na dożywotnika”**.

Można skonstatować umacnianie się stanowiska, według którego rozwiązanie przenoszącej własność nieruchomości dokonane na mocy konstytucyjnego orzeczenia sądowego wywiera skutek rzeczowy (por. uchwałę z 5 maja 1993 r., III CZP 9/93 dotyczącą skutków rozwiązania umowy o przekazaniu gospodarstwa rolnego następcy). Natomiast rozwiązanie umowy dokonane na skutek zgodnych oświadczeń woli rodzi tylko skutki obligacyjne, to jest obowiązek przewłaszczenia (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z 30 listopada 1994 r., sygn. III CZP 130/94, OSNC 1995, z. 3 poz. 42, oraz powołana tam uchwała zwykłego składu z 27 kwietnia 1994 r., III CZP 60/94).

3. Przepis art. 283 k.h. przewiduje, że połączenie spółek z ogr. odp. może nastąpić m.in. przez inkorporację, to jest przeniesienie całego majątku spółki przejętej na przejmującą. W tym celu zgromadzenie wspólników każdej spółki podejmuje uchwałę określającą termin, do którego połączenie ma być zgłoszone do zarejestrowania. Na tle tego przepisu (art. 284 § 2 pkt 5 k.h.) nie zawierającego sankcji za niedotrzymanie terminu powstała wątpliwość, czy po spóźnionym zgłoszeniu sąd rejestrowy może odmówić wpisu połączenia. Uchwała z 9 czerwca 1997 r., III CZP 25/97 wyjaśniła, że **„Sąd odmówi wpisu połączenia przez inkorporację spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 283 pkt 1 k.h.) w razie zgłoszenia dokonanego po upływie terminu ustalonego w uchwałach właściwych organów łączących się spółek”**, Uchwały dotyczące łączenia spółek musi cechować zgodność treści. To wymaganie nie jest kwestionowane w literaturze przedmiotu. Skoro w chwili podjęcia uchwał wszystkie

spółki jednakowo określają termin, to po jego bezskutecznym upływie nie można mówić o zgodności uchwał oraz o istnieniu wszystkich określonych przez prawo elementów, bowiem termin, który upłynął już nie istnieje. Spółka zgłaszająca wniosek o wpis nadal podtrzymuje pozostałe warunki połączenia, ale sąd rejestrowy bez naruszenia autonomii pozostałej spółki nie może swoim rozstrzygnięciem zastąpić jej stanowiska obowiązującego tylko do chwili upływu terminu.

4. Sąd Wojewódzki przedstawił zagadnienie prawne sformułowane w postaci pytania, czy w sytuacji, gdy w umowie spółki ani też w uchwale wspólników nie został określony czas na jaki jest powołany zarząd (kadencja zarządu) należy uznać, że zarząd powoływany jest na kadencję odpowiadającą rokowi obrotowemu, a mandaty członków zarządu wygasają po spełnieniu warunków przewidzianych w art. 196 k.h. Rozstrzygając je Sąd Najwyższy podjął 19 czerwca 1997 r. w sprawie III CZP 28/97 następującą uchwałę:

„Wygaśnięcie mandatów członków zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z dniem odbycia zgromadzenia wspólników zatwierdzającego sprawozdanie, bilans oraz rachunek zysków i strat za ostatni rok urzędowania (art. 196 k.h.), nie jest równoznaczne z zakończeniem kadencji tego zarządu”.

5. Postanowienie z dnia 21 sierpnia 1997 r., sygn. III CKU 76/97 dotyczy problematyki prawnorzeczowej. W kasacji zaskarżono wpis hipoteki na rzecz banku z tytułu udzielonego kredytu. Hipotekę zabezpieczającą wierzytelność z jednego kredytu wpisano zgodnie z wnioskiem w wielu księgach wieczystych. Uchylając wpis jako naruszający zasadę szczególności hipoteki i ograniczenia w ustanowieniu hipoteki łącznej i oddalając wniosek Sąd Najwyższy odniósł się także do poglądu prezentowanego w kasacji stwierdzając wbrew jej wywiodom, że **„zbycie własności przez kredytobiorcę przed wpisem hipoteki umownej nie stanowiło przeszkody do uwzględnienia wniosku o ten wpis, skoro sąd wieczystoksięgowy nie miał wiadomości o dokonanej sprzedaży, a kredytobiorca był nadal wpisanym właścicielem w dziale II”.**

Na marginesie tego orzeczenia należy przypomnieć, że odmiennie przedstawia się sytuacja przy hipotece przymusowej. W takim wypadku decyduje rzeczywisty stan prawny a nie stan wynikający z wpisu w dziale II księgi. Dlatego wniosek o taką hipotekę złożony po zbyciu (nie ujawnionym w księdze wieczystej) podlega oddaleniu.

II. Zagadnienia procesowe

1. Sąd Wojewódzki przedstawił w trybie art. 390 § 1 k.p.c. zagadnienie prawne, czy w świetle art. 394 § 1 k.p.c. przysługuje zażalenie na

zarządzenie zwrotu wniosku na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego. Sąd Najwyższy postanowieniem z 11 marca 1997 r., sygn. III CZP 9/97 odmówił podjęcia uchwały. Przedstawione zagadnienie stało się kanwą do rozstrzygnięcia innego doniosłego problemu prawnego dopuszczalności kasacji w postępowaniu nieprocesowym. Teza uzasadnienia ma następujące brzmienie:

„Ocena dopuszczalności kasacji na podstawie art. 519¹ § 1 k.p.c. staje się możliwa dopiero po wydaniu przez sąd drugiej instancji orzeczenia co do istoty sprawy oraz po wniesieniu tego środka odwoławczego; kasacja nie przysługuje wówczas, gdy uzasadnienie jej podstaw ogranicza się do zarzutów umożliwiających zmianę lub uchylenie zaskarżonego postanowienia na podstawie art. 523 *in fine*, 539, 559, 577, 678, 679 oraz 690 § 2 k.p.c.”

Skład Sądu Najwyższego podjął próbę wyjaśnienia dopuszczalności kasacji w sprawach rozpoznawanych w wymienionym trybie. Trudność wykładni art. 519¹ § 1 k.p.c. wynika z użycia w tym przepisie zwrotu „...nie przysługuje kasacja, jeżeli przepisy... przewidują możliwość zmiany lub uchylenia...” Literalna wykładnia może prowadzić do wniosku, że istnienie przepisów dopuszczających zmianę prawomocnego postanowienia w sprawach danego rodzaju wyłącza kasację. Taka wykładnia prezentowana przez niektóre składy SN ogranicza znacznie przedmiotowy zakres kasacji, np. poza tym środkiem odwoławczym znalazłyby się sprawy o stwierdzenie nabycia spadku, ze względu na art. 679 k.p.c.

Drugi kierunek interpretacyjny opiera się na założeniu, że wyłączenie kasacji na podstawie art. 519¹ § 1 k.p.c. dotyczy spraw zindywidualizowanych, a więc w każdej należy odrębnie ustalić, czy istnieje możliwość zmiany lub uchylenia postanowienia. Przedstawione postanowienie opowiada się zdecydowanie za tym drugim kierunkiem. Zagadnienie jest niezmiernie istotne dla praktyki, ponieważ dla adwokata (radcy prawnego) skutek kasacji może być nieprzewidywalny, natomiast powinien mieć pewność co do jej dopuszczalności.